

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete 15 hp

Boksamtal i undervisningen

En fallstudie om lärares användning av boksamtal för att skapa läsutveckling hos elever

Författare: Angelica Isaksson

Handledare: Shirley Näslund

Examinator: Sofia Ask

Termin: VT15

Ämne: Svenska

Nivå: Avancerad

Kurskod: 4GN03E

Abstract

The aim of this case study is to find out how teachers use book conversations in their teaching. To obtain an answer to this I have applied a hermeneutic method. I observed three different lessons with book conversations and interviewed the teachers afterwards. An analysis of the collected material yields the result that even though the teachers were similar in their ideas and in their way of structuring the lessons, the three teachers also had different elements in the book conversation which they were particularly concerned about and devoted more time to.

Nyckelord: boksamtal, språkutveckling, läsintresse, läsförståelse

English title: *Book conversations in school. A case study of teachers' use of book conversations in order to enhance students' reading skills*

Innehåll

1 Inledning	3
2 Bakgrund och teoretiska utgångspunkter	3
2.1 Högläsning för läsutveckling	4
2.2 Boksamtalets struktur	4
2.3 Boksamtalets språkliga och sociala träning	7
3 Material och metod	8
3.1 Material: insamlingsmetod, urval och avgränsningar	9
3.2 Etiskt förhållningssätt	9
3.3 Analysmetod	10
4 Resultat	10
4.1 Observationstillfälle och intervju med lärare A	10
4.2 Observationstillfälle och intervju med lärare B	13
4.3 Observationstillfälle och intervju med lärare C	17
4.4 Analys av resultat	20
4.4.1 Hur lärarna använder sig av boksamtal	20
4.4.2 Vad är viktigt för lärarna i boksamtalet?	22
4.4.3 Vad skiljer lärarna åt?	23
5 Diskussion	25
Referenser	27
Bilaga A	29
Bilaga B	30

1 Inledning

Det framhävs i skolans styrdokument för grundskolan (Lgr11) att språket är ett betydande verktyg för människors tänkande, kommunicerande och lärande. Ett utvecklat språk underlättar förståelsen av omvärlden och andra människor samt hjälper till att utveckla personligheten (2011:222). Lgr11 framhäver också att det är skolans uppdrag att eleverna utvecklar ett intresse för läsning. Läsning och samtal om böcker är betydande för barns språkutveckling eftersom det ger möjligheter att utveckla språkförmågan. För att eleverna ska utveckla ett ökat intresse för läsning ska lärarna låta eleverna komma i kontakt med litteratur från olika tider och från olika delar av världen. Eleverna kommer av det få en större kunskap och förståelse av omvärlden (Skolverket 2011:222). De olika texterna som ska ingå i undervisningen enligt Lgr11 kan läraren använda i sin planering av boksamtal för att skapa en ökad förståelse och empati för människor med olika levnadsförhållanden. Det första boksamtalet som människor ofta kommer i kontakt med är det vardagliga samtalet med vänner och bekanta. Ett annat slags boksamtal är det formella och strukturerade, och det är den här typen av boksamtal som ofta används i skolans undervisning (Chambers 2011:21). Boksamtalet har en betydande roll för läsförståelsen. Genom boksamtalet får eleverna möjlighet att utveckla sitt ordförråd genom att reflektera över betydelsen av svåra ord och fraser; de får lära sig ställa frågor och reflektera över vad de fått läst för sig och utvecklar därmed sin ordförståelse. Eleverna får också genom boksamtalet möjlighet att diskutera olika karaktärer, deras liv, hur de känner och varför de gjorde som de gjorde i berättelsen. Genom diskussionen kan elevernas empati utvecklas och öka deras kunskap och förståelse för andra människor (Edwards 2008:64).

Syftet med den här studien är att fördjupa kunskapen om boksamtalet, dess betydelse och hur det används i praktiken. Studiens frågeställning är hur tre lärare använder sig av boksamtal i sin undervisning. För undersöka detta görs observationer och intervjuer med de utvalda lärarna.

2 Bakgrund och teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel presenteras tidigare forskning om högläsning och boksamtal. Läsning och högläsning inkluderas här för att det är så starkt sammankopplat med boksamtalet.

2.1 Högläsning för läsutveckling

Den första läsningen i skolan för eleverna sker genom högläsning (Edwards 2008:21). Högläsning kan användas inför boksamtal med gott resultat. Fördelen med högläsning inför boksamtal är att alla elever kan följa med i berättelsen och läsningen tar lika lång tid för alla. Läraren bör dock tänka på att boken som läses inte får vara för lång. Det kan göra att eleverna får svårt att diskutera och återkoppla under boksamtalet (Chambers 2011:215). Högläsningen ger även eleverna en möjlighet att skapa sig ett större ordförråd och förbereder dem för längre och svårare texter med allt fler ord. Genom läsning och högläsning får skolans yngsta elever tillgång till en större språkbank än vad de är vana vid (Edwards 2008:21). Det gör högläsningen till ett adekvat redskap för lärare inom alla årskurser i skolan (Chambers 2011:64). Även Holmes & Thompson (2013) fastslår att högläsningen förbättrar elevernas ordförråd. I en studie undersökte de hur högläsning påverkade och förbättrade ordförrådet hos elever i skolan. De kunde beskriva hur elever som haft föräldrar som läst högt för dem hemma hade ett försprång med läsningen och ett mycket större ordförråd än de andra eleverna i samma klass (2013).

Högläsningen hjälper även barnen att utveckla sin fantasi och att skapa inre bilder, vilket är betydande inför den framtida läsningen och läsförståelsen (Edwards 2008:21). Chambers (2011:75) skriver att inom läsningens aktiviteter räknas ordavkodning, reflekterande och fantiserande över det lästa. Om läsaren inte blivit medvetandegjord och fått öva upp de olika aktiviteterna i sin läsning kan det påverka läsutvecklingen negativt. Varje nytt steg som elever introduceras för räknas in i läsningsprocessen. Lärare ska därmed medvetandegöra för eleverna i skolan att läsning inte bara är avkodning av bokstäver och ord i böcker utan en process med ett flertal samverkande aktiviteter för att läsförståelse ska infinna sig. Holmes & Thompson (2013) kom i sin studie fram till att högläsning påverkade elevernas intresse för böcker och läsning positivt. De iakttog hur elever utvecklade sitt ordförråd med hjälp av högläsningen och i slutet av studien konstaterade eleverna att de fått ett nytt intresse för böcker och läsning. Vissa av eleverna hade innan studien haft en direkt negativ inställning till böcker och läsning, men nu kunde de konstatera att de ändrat uppfattning (2013).

2.2 Boksamtalets struktur

Ett boksamtal kan många gånger kombineras med högläsning. Det är därför viktigt att lärarna i skolan anpassar läsningen efter elevernas språkliga kunskap för att eleverna ska

utmanas utan att språket blir för svårt för dem. Om läraren inte känner till sina elevers kunskapsnivå och ger dem en för svår bok kan det påverka elevens känslor för boksamtalet negativt (Westlund 2009:19). Läraren gör under högläsningen och boksamtalet eleven aktiv och deltagande genom koncentrerat lyssnande och aktivt diskuterande (Blomqvist & Holm 2010:9). Det är ett bra tillfälle för läraren att under boksamtalet undersöka vilka lässtrategier som eleverna kan och hur de använder dessa. Om en felaktig lässtrategi inte upptäcks kan det påverka elevens framtida läsutveckling negativt.

Chambers skriver att vid genomförandet av en lektion med boksamtal finns det ingen allena rådande metod som förespråkas för hur eleverna ska lära sig samtala om böcker. Att samtala om böcker är något som görs tillsammans med andra som redan har kunskapen om hur det går till (Chambers 2011:129). Martin Widmark (2014:11) skriver dock att det finns en modell som kan användas. Läraren kan väva in fyra olika moment i boksamtalet; förutspå, ställa frågor, reda ut oklarheter och att sammanfatta. Genom att samtala om olika lässtrategier och deras syften kan en djupare läsförståelse utvecklas hos eleverna. Chambers (2011:135) nämner tre betydelsefulla ingredienser som är av vikt att läraren väver in i boksamtalet för att göra det så lärorikt som möjligt. Det första läraren ska göra är att få eleverna entusiastiska till boken som ska läsas och samtalas om. Vid den här delen av samtalet får eleverna berätta vad de tycker om berättelsen. Läraren ska här låta alla elever framföra sina tankar och åsikter oavsett om de tycker om eller ogillar boken. Elevernas eventuella ovilja mot boken under det här stadiet behöver inte vara negativt för boksamtalet. Det kan istället användas som en utgångspunkt i diskussionen och bidra till ett rikare boksamtal (Chambers 2011:135). Om läraren inte låter eleverna säga sina egna åsikter under boksamtalet kan det ge en negativ attityd till all läsning i skolan. Istället för en givande diskussion kan boksamtalet istället utvecklas till en situation där eleverna ska gissa lärarens redan förbestämda svar (Chambers 2011:175). Den andra punkten som ska vävas in i boksamtalet är att diskutera eventuella frågetecken som kan ha uppkommit under läsningen. Läraren kan här hjälpa elever att prata igenom svårigheter och frågor som de har om texten (Chambers 2011:136). Här har Widmark (2014:11) en liknande tanke. Som nämnts innan är ett av de viktiga momenten i boksamtal att ställa frågor om texten. Det ger eleverna insikt i textens olika lager och låter eleverna tillsammans reda ut oklarheter som kan ha uppstått under läsningen (2014:11). Den tredje ingrediensen i ett lyckat boksamtal är att samtala om kopplingar och mönster som hittats i berättelsen. Eleverna övas på att hitta samband

och mening med det som har berättats (Chambers 2011:138). Ett av Widmarks (2014:11) viktiga moment i ett boksamtal är att sammanfatta berättelsen i slutet. Han har även lagt till ännu ett moment som är att eleverna ska få skapa egna inre bilder. Skapandet av inre bilder och hur de ser ut är beroende av personens erfarenheter och kunskaper. Att skapa inre bilder kan vara svårt för en svag läsare och därför är det viktigt att läraren medvetet tränar detta moment i sin undervisning (Westlund 2009:104).

En annan faktor som läraren måste tänka över vid planeringen av ett boksamtal är om varje elev ska få ett eget exemplar av boken som ska diskuteras. Högläsning i samband med boksamtal har fördelar som att alla elever kan följa med i berättelsen och att alla elever också blir färdiga med läsningen samtidigt. Genom att ha ett eget exemplar i sina händer kan eleverna gå tillbaka i texten för att återkoppla och motivera sina tankar under boksamtalet (Chambers 2011:215).

En viktig faktor vid planerandet av boksamtal är elevgruppens storlek. Eftersom alla elever ska kunna tillägna sig texten och dessutom ska kunna diskutera den under eller efter läsningen kan elevgruppens storlek vara avgörande. Mindre elevgrupper under diskussionen ger fler elever chansen att framföra sina åsikter. Persson & Svensson (2010:22) intervjuade i sin studie olika lärare om boksamtal och kunde se hur meningsfullt lärarna framhöll att det var för alla elever att få komma till tals och vara delaktiga under samtalet. Även Larsson (2007:20) bekräftar detta i sin studie där hon skickat ut enkätfrågor till flera lärare. Lärarna här bekräftade att mindre elevgrupper föredrogs under högläsning och boksamtal. Burcar & Stridh (2012:13) gjorde en fallstudie om lärare och boksamtal där lärarna beskrev hur de ofta valde sina boksamtalstillfällen efter hur stor elevgruppen var. Under boksamtalen kunde det uppkomma många frågor hos eleverna och lärarna kände att de inte kunde besvara alla eftersom det skulle tagit alltför mycket tid, vilket i sin tur skulle påverkat elevernas koncentration negativt. Följden av detta blev att eleverna kunde bli passiva under boksamtalen eftersom de inte fick komma till tals och framföra sina åsikter tillräckligt.

Ekelund (2007:135) framhåller att eleverna under ett boksamtal ska kunna tala om och diskutera sina tankar på ett demokratiskt vis så att alla får komma till tals och säga sin mening. Lärarna har ett ansvar för att skapa en miljö som gör det möjligt för eleverna att lyssna på varandra utan att avbryta eller bli avbrutna när de talar. Detta kände många av lärarna som ingick i tidigare nämnda studier var lättare att möjliggöra för eleverna om elevgrupperna var mindre under boksamtalet.

2.3 Boksamtalets språkliga och sociala träning

Boksamtalets betydelse för elevernas språkutveckling i samband med läsning visar sig tydligt i olika studier som gjorts. Elevernas möjligheter till läsning och boksamtal i skolan och på fritiden visar sig i deras språkutveckling. Beroende på hur mycket läsning eleverna fått lyssna till kan skillnaderna i ordförråd bli betydande. I en förstaklass kan det finnas barn som behärskar 10 000 ord medan det i samma klass finns barn som bara behärskar 2000 ord (Edwards 2008:16). Burcar & Stridh (2012:11) skriver att pedagogerna i deras studie ansåg att boksamtalet gav eleverna ett större ordförråd eftersom att de fick höra det skrivna språket muntligt och därmed blev introducerade för nya ord som de tyckte var spännande.

En annan anledning till varför boksamtal är väsentligt inom undervisningen i skolan är att det påverkar elevernas läsintresse positivt. Boksamtalet ger läsaren möjlighet att utforska det lästa och fundera över varför och hur det var betydelsefullt för just hen. Under boksamtalet kan läraren använda sig av öppna frågor med många svarsalternativ för att hjälpa elevernas tänkande och reflekterande under diskussionen. Läraren leder samtalet så att dess syfte blir att utforska något av det lästa tillsammans och hjälpa varandra till ett djupare lärande. Under boksamtalet ska lärarens frågor vara öppna och alla elever ska kunna göra sina röster hörda och framföra sina argument (Ekelund 2007:126).

I fallstudien som Burcar och Stridh (2012:11) utförde berättar alla de intervjuade pedagogerna att de använde boksamtalet som en plattform för inläring av socialt samspel och utveckling av språkförmågan. I ännu en studie av Persson & Svensson (2007:27) beskrivs vikten av boksamtalet och att lärarna använder sig av det vid olika tillfällen. Dialogen om boken i ett boksamtal skapar kontakt och glädje hos eleverna. Det är viktigt att denna kontakt och glädje inte försvinner eftersom den är väsentlig för elevernas framtida läsutveckling.

Högläsning och boksamtal i skolan är också bra för elevernas emotionella och sociala utveckling. Alla människor har vissa karaktärsdrag som framhävs mer under uppväxten och dessa karaktärsdrag kan forma individen antingen positivt eller negativt. Historier som elever berättar om sig själva kan beskriva dem som blyga, glada, äventyrliga eller någon annan egenskap. Detta kommer sedan att forma hur andra uppfattar dem och även hur de uppfattar sig själva (Ekelund 2007:13). Genom att få lyssna till berättelser med olika fiktiva gestalter kan lärarna skapa möjligheter för eleverna att utveckla sin medkänsla och förståelse för andra samt även utveckla sin egen

självkänsla (Edwards 2008:22). Under dessa tillfällen kan eleverna få lyssna till och prata om berättelser med händelser som de kan känna igen sig i. De får höra flera olika karaktärers berättelser och diskutera dessa. Berättelsen blir ett tillfälle när eleverna kan lära sig nya saker, utveckla nya tankar och bearbeta känslor. De får en möjlighet att lyssna till andras upplevelser och berättelser för att kunna jämföra dessa med deras egna (Ekelund 2007:24-25). Eleverna får genom boksamtalet möjlighet att känna igen sig själva i olika karaktärer, vilket kan ge dem bekräftelse på att de är normala och att de inte är ensamma med att gå igenom olika situationer eller känna vissa känslor. De får känna sig förstådda och meningsfulla genom att de talar och blir lyssnade till under samtalets gång. Det blir en möjlighet för dem att utveckla sin personlighet och självkänsla (Ekelund 2007:32).

Under boksamtalet får eleverna chansen att öva på att diskutera berättelser och böcker med varandra i stöd av en lärare. De kan här utveckla sin förmåga att framföra sina egna åsikter, prata inför andra och även bli bättre på att lyssna till vad andra har att säga. Boksamtalet blir då ett sätt för eleverna att lära sig att respektera andras åsikter och även framföra sina egna åsikter med egna ord (Burcar & Stridh 2012:10). Genom boksamtalet får eleverna inte bara förmågan att framföra sina egna åsikter utan också modet till att framföra dem. När läraren skapar en trygg miljö under boksamtalet där eleverna får lyssna till varandras åsikter får till slut även de tysta eleverna modet att framföra sina åsikter (2012:11). Detta i sin tur kan göra eleven mer motiverad inför nästa boksamtal eftersom motivation är kopplat till positiva erfarenheter som eleven haft tidigare. Om eleven däremot upplever misslyckande kan det skapa en motvilja inför boksamtal i framtiden och i detta fall skapa negativa känslor mot läsning och boksamtal i skolan (Westlund 2009:25).

Under boksamtalet ska läraren vara en stöttepelare som eleverna kan förlita sig på. Läraren ska uppmuntra och föra samtalet vidare. Små fraser, nickar och uppmuntrande leenden kan betyda mycket för eleverna och skapa stöd och trygghet för dem under samtalet (Ekelund 2007:24).

3 Material och metod

Det här kapitlet beskriver hur studiens material har samlats in och vilka urval samt avgränsningar som har gjorts. Här kommer också studiens etiska förhållningssätt att tas upp. Sist kommer metoden och hur den har påverkat studiens resultat att beskrivas.

3.1 Material: insamlingsmetod, urval och avgränsningar

I den här studien görs observationer av boksamtal mellan lärare och elever i förskoleklass och årskurs 1. Vid observationerna använde jag mig av stationär icke deltagande observation (Czarniawska 2014:66). Jag satt därför vid sidan av under boksamtalen och iakttog utförandet samt lärarnas och elevernas samspel. Mina observationer som gjordes under lektionstillfällena antecknades och renskrevs senare.

Lärarna som var med under observationerna av boksamtalen intervjuades angående boksamtal. Vid intervjun spelades samtalet in för att ge ökad säkerhet vid samtalets transkribering. Genom inspelningen kan jag även höra mina egna frågor och hur jag ställer dem. Jag kan även höra om jag har betonat något eller gett antingen positiv eller negativ respons som på något sätt kan ha påverkat respondentens svar (Dimenäs 2010:51). Inspelningen underlättar ett korrekt återgivande av samtalen och ger transkriberingen en större validitet.

Intervjuerna tillsammans med observationerna ger en djupare inblick i lärarnas genomförande av boksamtalen, jämfört med om studien endast skulle ha haft observationer eller intervjuer. Den rådata som samlats in under observationerna och intervjuerna analyseras och jämförs med tidigare forskning inom ämnet. Inspelningarna som gjorts under intervjuerna transkriberades.

Till studien valdes tre olika skolor där observationerna och intervjuerna skulle ske. Vid urvalet var det avgörande att lärarna skulle vara lättillgängliga om ytterligare frågor skulle uppstå under studiens gång. Lärarna som intervjuats är från olika skolor därför att jag ville ha lärare som arbetade med boksamtal på olika sätt och metoder.

3.2 Etiskt förhållningssätt

Vid observationerna och intervjuerna var det viktigt med ett etiskt förhållningssätt som tog hänsyn till dem som blivit observerade och intervjuade. Deltagarnas identitet ska skyddas och resultatet ska inte ge några falska förespeglingar (Denscombe 2004:211). Vid kontakten med skolorna och lärarna som skulle ingå i fallstudien tillfrågades de om sitt deltagande och garanterades anonymitet. Vårdnadshavarna till klassens elever fick godkänna att observationstillfället fick användas i studien. På blanketten som skickades ut till föräldrarna framgår att inga namn kommer att nämnas i texten och inte heller vilken skola observationen har genomförts avslöjas.

3.3 Analysmetod

Vid bearbetningen av materialet använde jag mig av en innehållsanalys. Jag närläste materialet och undersökte vilka likheter och olikheter som kunde iaktas i de olika boksamtalen, observationerna och intervjuerna (Czarniawska 2014:134).

Vid närläsningen av det insamlade materialet användes en hermeneutisk innehållsanalys. Språket i det observerade boksamtalet och i intervjun kunde därför tolkas på olika sätt beroende på vem som läser och analyserar det. Vid intervjuernas genomförande var det av vikt att jag hade förståelse för att materialet kan tolkas olika beroende på vem det är som bearbetar det. Språkliga yttranden tolkas olika av olika människor. Inom hermeneutisk innehållsanalys blir det tydligt eftersom hermeneutiken påpekar att människans språk aldrig kan objektifieras och därför aldrig ge säkra vetenskapliga resultat (Thurén 2007:102). Materialet som samlats in tolkades av mig utifrån tidigare kunskaper, erfarenheter (Patel & Davidson 2011:29), värderingar och förförståelse för vad som ingår i ett boksamtal (Thurén 2007:94).

Lärarna som observerats och intervjuats påverkar fallstudiens resultat eftersom deras åsikter och erfarenheter speglas i utförandet. Även jag påverkar intervjuerna genom mina erfarenheter som intervjuare. Följdfrågor som skulle gett djupare och bredare svar vid intervjun kanske inte ställdes. Studiens resultat påverkas också av vilka lärare som observeras och intervjuas samt vem som intervjuar dem.

4 Resultat

Jag har i texten valt att benämna observationstillfällena med olika bokstäver. Jag har även valt att benämna lärarna med olika bokstäver. Observationstillfälle A kommer därför också ha en intervjuad lärare som kommer benämnas som Lärare A. Vid redovisningen av resultatet kommer även iakttagelser av högläsning att ingå. Valet att inkludera högläsningen som observerades baserades på att högläsningen var sammanvävd med boksamtalen under två av observationerna.

4.1 Observationstillfälle och intervju med lärare A

Lärare A berättar att hennes inspiration för boksamtal kommer från Aidan Chambers, men också metoder som hon själv har prövat sig fram till och upptäckt har varit lyckade i undervisningen. Vid observationstillfälle A har läraren placerat eleverna på sina vanliga platser i klassrummet. Eleverna sitter spritt med mellanrum mellan varje elev.

Läraren förklarar senare i intervjun att elevernas placering är nödvändig för att skapa lugn i klassrummet under högläsningen:

Många elever i klassen har svårt att sitta stilla, det blir lätt oroligt om de får sitta nära varandra som de får göra om man skulle placerat dem i en ring på golvet.
(Lärare A)

Lärare A vill skapa ett lugn inför högläsningen i klassrummet. Lugnet menar hon kommer hjälpa eleverna att lyssna till berättelsen och även ge alla chans att komma till tals. Detta menar Blomqvist & Holm (2010:9) är viktigt eftersom att eleverna under högläsningen ska ges möjlighet till aktivt lyssnande och deltagande i diskussioner. Genom att ha ett lugn i klassrummet skapar Lärare A en större möjlighet för eleverna att lyssna koncentrerat under hela boksamtalet. Lärare A berättar också att hon brukar planera in ett par tillfällen i veckan där hon tillsammans med eleverna har boksamtal:

Det blir boksamtal varje gång i samband med läsläxa. Dessutom blir det boksamtal i samband med att en ny bok ska väljas till högläsningen. Ibland får eleverna inflytande över valet av böcker. Ett par gånger i veckan blir det boksamtal med eleverna. (Lärare A)

Alla boksamtal lärare A har med eleverna består inte av hela lektionstillfällen utan istället brukar hon väva in boksamtalen i elevernas läsning av deras egna böcker eller med elevernas läsläxa.

Lärare A börjar högläsningen och boksamtalet med att lyfta upp boken så att alla elever i klassrummet kan se hur den ser ut. Hon ställer frågor om bokens utseende och titel till eleverna och läser även på bokens baksida. Lärare A påtalar också vissa ord som nämns på bokens baksida som låter spännande och som kan berätta något om bokens handling. Eleverna får här möjlighet att fantisera om vad som kan hända i boken och de får berätta om sina förväntningar på boken; de får berätta om de tycker den ser spännande eller rolig ut. Lärare A berättar att den här delen av boksamtalet är viktig för att den bygger upp förväntningar och spänning hos eleverna inför den kommande högläsningen. Hon motiverar detta med att berätta att ”genom att presentera böckerna inför eleverna och berätta vad de heter och handlar om och så kan man ju läsa baksidan, och det kan ju då väcka en lust att läsa den”. Lärare A påpekar att hon vill väcka ett intresse för boken hos eleverna. Genom att berätta om och visa upp boken kan hon lyckas med detta. Chambers (2010:135) skriver att detta är en viktig komponent i boksamtalet. Det första samtalet om boken innan högläsningen kan göra eleverna entusiastiska över boken som ska läsas och samtalas om. Det är här av vikt att alla elever som vill får komma till tals och berätta sina åsikter. Lärare A anpassar också

högläsningen av läseboken efter eleverna och läser med inlevelse för att öka intresset hos lyssnarna. Läraren visar vad som händer i boken genom att förstå rösterna och göra kroppsrörelser.

Varje boksamtal planeras noga med ett upplägg som ska gynna elevernas uppmärksamhet under läsningen och samtalet. Texten läses igenom av läraren innan den blir uppläst för eleverna för att lärare A ska kunna ta upp de svåra ord som finns med i den och fråga eleverna om ordens betydelse under högläsningens gång. Denna del i högläsningen blir också en del av boksamtalet där eleverna får vara aktiva och diskutera de svåra ordens betydelse. Läraren påpekar dock att ett avvägande måste göras i hur många svåra ord som ska tas upp med eleverna:

Jag vill inte trasa sönder en text när man läser, alltså 'vad var det becksvalt för något?' utan nu tog jag bara några stycken svåra ord. Jag läser igenom texten innan och väljer ut vissa ord. Man kan välja ut vissa ord och ta upp betydelsen av dem innan och diskutera det med eleverna. Någon av eleverna kanske har det med sig sedan innan men inte alla. (Lärare A)

Lärare A beskriver här sitt upplägg i hur hon diskuterar svåra ord i texten med eleverna. Hon tar också upp att vissa elever kan ha god ordkunskap sedan innan, men att det gäller långt ifrån alla. Hon påpekar, precis som Blomqvist & Holm (2010) att diskussionen inte får förstöra upplevelsen av högläsningen för eleverna.

Efter halva läsningen börjar eleverna bli oroliga och röra på sig vid sina platser i klassrummet. Läraren gör då en paus i läsningen och låter eleverna få var sin frukt att äta under sista delen av högläsningen och boksamtalet. Fruktutdelningen blir en kort paus i boksamtalet som ger eleverna ny energi och motivation. Eleverna blir lugnare och mer fokuserade inför det fortsatta boksamtalet. Under uppehållet passar hon på att föra boksamtalet vidare med eleverna. Eleverna får diskutera boken och dess handling samt vad de har för frågor och åsikter om den. De får även diskutera vad som har hänt i berättelsen och fantisera vad som kan hända härnäst. Lärare A följer härmed Chambers (2011:135) tanke om att lärarens förmåga att fånga upp och diskutera frågetecken som kan ha uppstått hos eleverna under läsningens gång är viktigt i ett boksamtal. Läraren hjälper också eleverna att hitta kopplingar och mönster i berättelsen. Det övar upp elevernas förmåga att hitta en röd tråd i berättelsen.

I slutet av lektionen gör lärare A valet att avsluta läsningen när eleverna tycker att boken är som mest spännande. Eleverna tycker att det är tråkigt att lektionen är slut och

vill höra mer men läraren är definitiv i sitt val att avsluta. Hon beskriver sitt val med att berätta:

Det allra bästa med högläsning är när barnen blir fångslade och vill höra mer. Att de säger 'nej' när man ska avsluta läsningen [...] Men just det här att man fångslas av det och vill höra mer. Det jobbiga är när man ser att de suckar och man förstår att det här var ingen bok som de gillade. Vi läste Hans och Greta härom veckan och det vara samma sak där, de ville inte avsluta utan de ville höra hela berättelsen. Så att fångsla eleverna är det allra viktigaste. (Lärare A)

Lärare A berättar här att det fanns en tanke med att avsluta läsningen när boken är som mest spännande. Att fångsla eleverna i läsningen så att avslutningen skapar mersmak hos eleverna och gör att de vill höra mer är essentiellt för den fortsatta högläsningen.

Att anpassa valet av böcker till högläsningen efter vad eleverna tycker är populärt gynnar både elevernas läsutveckling och läsintresse, menar lärare A:

Högläsningen utvecklar elevernas sug efter att själva läsa en bok. Eleverna får känna hur det känns att läsa en bok, att de inte är så här tjocka alla böcker. Och hur det är att läsa en bok som var spännande. Det finns ju så mycket bra litteratur! Högläsningen och boksamtalen vill man ju ska främja att eleverna ska vilja börja läsa. (Lärare A)

Lärare A påpekar här igen att det hon tycker är viktigast med högläsningen och boksamtalen är att det bidrar till att utveckla elevernas egen läslust. Genom att läsa och prata om böcker som eleverna tycker är bra kommer deras vilja att hitta egna bra böcker att läsa bli större.

4.2 Observationstillfälle och intervju med lärare B

Observationstillfälle B genomfördes i en förskoleklass och lärare B ser högläsning och boksamtal som en avgörande del av elevernas läs- och skrivutveckling. Hon förklarar att boksamtal och högläsning hjälper eleverna att skapa förståelse för sagor och berättelsers struktur:

Högläsningen är vägen till att skapa egen struktur över skrivandet i framtiden. Genom att lyssna till högläsning har de redan utvecklat sin förståelse av skrivandets struktur när de börjar skolan. Högläsningen är en otroligt viktig del av förskoleklassen eftersom att skrivutvecklingen kommer utifrån det. Och de barn som inte fått sagorna eller berättandet till sig har ju väldigt svårt att skapa strukturer i sina egna berättelser. Man märker stor skillnad, högläsningen påverkar jättemycket. (Lärare B)

Lärare B beskriver av egen erfarenhet hur elever som fått lyssna till mycket högläsning och diskuterat berättelsens struktur får ett försprång inom läs- och skrivutvecklingen. Hon har fått inspiration från Aidan Chambers och även från Martin Widmarks material *En läsande klass* som hon under lektionen också använder. Ekelund (2007:126) påpekar också att boksamtal kan påverka elevernas läsintresse positivt. Läsaren får under boksamtalet fundera på vad det lästa stycket betytt för just hen. Burcar & Stridh (2012:11) fann i sin studie att boksamtal kan hjälpa elever att utveckla sin språkförmåga genom att höra språket talas och genom att introduceras för svåra ord.

Vid observationstillfälle B halverades klassen för att få en mindre elevgrupp att arbeta med. Läraren valde också att basera gruppuppdelningen på elevernas språkkunskaper eftersom flera av eleverna har annat modersmål än svenska. Att anpassa lärotillfället efter elevernas kunskap underlättar deras motivation under lektionen och bidrar till deras kunskapsutveckling (Blomqvist & Holm 2010:9). Genom att dela upp klassen och få en mindre elevgrupp underlättas diskussioner och framförandet av åsikter under lärotillfället (Larsson 2007:20). Genom att minska elevgruppen fick läraren också ett lugnare klimat i klassrummet under lektionen. Burcar & Stridh (2012:10) beskriver även de i sin studie hur lärare väljer att planera boksamtalstillfällen baserat på elevgruppens storlek. Mindre elevgrupper underlättar för att alla elever ska få komma till tals under boksamtalet. Lärare B påpekade också att eleverna skulle få lättare att komma till tals under lektionen i en mindre elevgrupp, vilket i sin tur också gjorde det mindre stökigt under boksamtalet.

Vid boksamtalet fick även eleverna röra på sig, och lärare B påpekade att det var av vikt att de fick göra detta eftersom att alla elever kanske inte klarar av att sitta helt stilla under hela lektionen: ”Det var många av eleverna som låg på golvet, man vet ju aldrig hur mycket de tar in då. Ibland under boksamtal kan ju vissa elever behöva röra på sig lite och då är det ju okej om de ligger ner och så”. Läraren är tillåtande till att eleverna får röra lite på sig under boksamtalet eftersom att alla elever kan sitta stilla olika mycket.

Lärare B har förutom att dela upp eleverna även förberett lektionen genom att skriva upp alla ord som de kan uppfatta som svåra eller krångliga från berättelsen på tavlan. Hon har även tagit med sig en stor bild tillhörande berättelsen som alla elever får titta på under högläsningen och boksamtalet. Eleverna har blivit placerade i en liten cirkel på klassrummets matta och bilden blir placerad i cirkelns mitt för att alla ska kunna se den tydligt. Bilden beskriver läraren som någonting positivt för elevernas

upplevelse under boksamtalet: ”Bilderna kände jag var bra för eleverna när vi startade. De elever som lyssnade under sagan kopplade läsningen till bilderna under tiden. Bilderna styrde upp sagan för dem, kan jag känna”. Bilderna underlättade för eleverna att följa med i berättelsens handling. De fick något att relatera till när de skulle skapa sina inre bilder under högläsningen, vilket även Westlund (2009:104) skriver är gynnsamt eftersom elever kan ha svårt att skapa inre bilder i början av läsprocessen och kan behöva hjälp för att lära sig det. Bilderna blir ett hjälpmedel för eleverna under boksamtalet som ger dem något visuellt som kan hjälpa till att strukturera deras tankegångar och fantasi under lektionens gång. Lärare B beskriver elevernas förmåga att skapa inre bilder som ett av de viktigaste momenten i högläsning och boksamtal. Hon förklarar att ”med de yngre eleverna är det viktigt att skapa inre bilder. Att koppla inre bilder, se sammanhanget och ha förståelsen för orden är de moment som är viktiga”.

Vid början av lektionen påbörjar lärare B boksamtalet genom att introducera läsmaterialet som ska användas under det. Hon förklarar för eleverna att de kommer använda sig av de olika läsmetoderna från materialet *En läsande klass*, som är gjort för att eleverna ska öva upp sina lässtrategier och förmåga att bearbeta texter genom samtal och eget reflekterande. Till sin hjälp kan läraren i klassen använda sig av olika kort som representerar de olika lässtrategierna (enlasandeklass.se 2015). Läraren börjar med att visa upp kortet på *spågumman* från materialet och frågar eleverna vad de tror att berättelsen kommer handla om. Eleverna får här ta hjälp av den stora bilden och berättelsens titel för att fantisera och diskutera vad som kan hända i berättelsen. Här använder sig läraren av Chambers (2011:135) strategi att få eleverna mer intresserade av boken genom att låta dem diskutera vilka förväntningar de har på den tillsammans.

Efter att diskussionen om vad eleverna tror kommer hända i berättelsen går lärare B vidare till ordförståelse. Hon har förberett genom att skriva upp alla svåra ord som finns i berättelsen på tavlan och visar nu upp kortet på *detektiven* för eleverna. Lärare B går igenom de svåra ordens betydelse med eleverna. Hon låter dem komma med sina frågor och fyller i med förklaringar om det behövs. Många gånger förklarar hon orden med hjälp av exempel både språkligt och med kroppsliga uttryck.

Under läsningen gör Lärare B ibland pauser och ställer frågor till eleverna om texten. Lärare B frågar dem varför vissa karaktärer i berättelsen gör som de gör och även om det är rätt att göra som de gör. Eleverna får reflektera över vad de hört och tillsammans diskutera sig fram till ett svar. Elevernas reflektioner och diskussioner är en av boksamtalets huvudingredienser, enligt Chambers (2011:136). Här låter läraren

eleverna reflektera över vad de hört under läsningen och man diskuterar eventuella frågor som kan ha uppkommit.

Efter att kapitlet är läst använder lärare B *cowboyen* från *En läsande klass* för att sammanfatta handlingen. Eleverna får då berätta vilka karaktärer som var med i kapitlet, vilken miljö berättelsen utspelade sig i och även vad som var problemet i berättelsen. Sist gör lärare B ett händesdiagram som ser ut som en gubbe. Eleverna tycker detta är mycket spännande och blir mycket engagerade i uppdraget att forma gubbens utseende efter sagans händelseförlopp.

I återberättandet när vi samlade ihop sagan kände jag att de kunde hänga med i när sagan svängde från glädje till sorg och ilska. Själva munnen vi ritade är de väldigt aktiva i, det känslomässiga i sagorna är de med i och då är de väldigt aktiva under diskussionen. Det har de varit hela tiden som vi har arbetat med berättaransiktet. Eleverna får göra munnen som delar av berättelsen. Jag har jobbat med själva munnens struktur, munnen är ett moment där många är med. (Lärare B)

Berättaransiktet är ett tillfälle under boksamtalet när alla elever är aktiva. Därför blir det också en viktig del av boksamtalet i syfte att se vilka elever som har följt med i berättelsens handling. Sista delen av boksamtalet väver in den tredje viktiga ingrediensen i Chambers (2011:138) beskrivning av ett lyckat boksamtal. Läraren går igenom mönster och kopplingar i berättelsen med eleverna och låter dem återkoppla till vad de hört för att hitta samband och mening i berättelsen.

Lärare B tycker det är viktigt att använda många olika moment inom boksamtalet för att fånga alla elevers intresse:

Jag försöker genom olika vägar fånga elevernas intresse innan sagan och efter sagan. Eftersom att det tog så lång tid idag så var det ju många av eleverna som tappade tråden men de kom sedan tillbaka och var med under andra moment inom boksamtalet. (Lärare B)

Genom det varierade upplägget tillåts alla elever komma till tals någon gång under lektionen. Det gör också att fler elever har lätt för att behålla motivationen och ger även elever som tappat tråden i boksamtalet en chans att komma tillbaka. Elever som inte känner sig bekväma med att berätta sina reflektioner och tankar muntligt kan istället göra sina röster hörda vid målandet av berättaransiktet, vilket gjorde att alla elever får komma till tals under lektionens gång.

Lärare B berättar att hon arbetar med boksamtal i förskoleklassen en gång i veckan. Anledningen till det berättar hon är för att hon inte har klassansvar för

elevgruppen i fråga utan är specialpedagog. Hon förklarar att eftersom hon bara är i klassen en gång i veckan vill hon ge eleverna kunskaper genom lektionsupplägg med metoder som hon vet fungerar

Jag har inte klassansvar utan är specialpedagog så jag liksom ligger utanför och förtätar och jag jobbar med saker under lektionerna som jag vet kommer ge mycket längre upp i klasserna. Jag jobbar med metoder som jag vet ger resultat längre upp. Då jobbar jag med berättande, vi jobbar med skrivande till läsning, språklig medvetenhet, lyssna och tala [...] (Lärare B)

Lärare B beskriver hur hon använder flera olika metoder av läsning och boksamtal under lektionerna för att nå ut till alla elever. Hon arbetar mycket med berättande, skrivande till läsning och den språkliga medvetenheten. Det är också hennes huvudmoment i boksamtalet. Hon använder sig av metoder som hon av erfarenhet vet kommer ge eleverna en kunskapsgrund för vad som ska komma i de högre årskurserna.

4.3 Observationstillfälle och intervju med lärare C

Under observationstillfälle C har läraren valt att diskutera en bok som eleverna redan läst ut tillsammans. Fokus vid den här lektionen ligger därför helt och hållet på boksamtalet och elevernas reflektioner under diskussionerna. Tanken är att eleverna ska sammanfatta vad boken handlat om och diskutera den mer ingående tillsammans.

Lärare C har förberett lektionen genom att dela in klassen i mindre grupper med fem elever i varje. Hon har minskat elevgruppen, vilket Larsson (2007:20) skriver är vanligt att lärare ofta föredrar att göra vid boksamtal. En anledning till detta är enligt Brucar & Stridh (2012:13) att elevgruppens storlek avgör hur många elever som kan göra sina åsikter hörda. Att besvara alla frågor tar lång tid och påverkar elevernas koncentration under lektionen negativt. Lärare C lyckas behålla eleverna alerta och motiverade under hela boksamtalet. Anledningen är att hon delat upp dem i mindre grupper och därför kan alla få diskutera aktivt, och därmed är det ingen elev som sitter tyst och är uttråkad och rastlös under diskussionen.

För att ge eleverna en ökad reflektionstid har lärare C skickat hem en läxa tidigare under veckan med frågor på boken som de ska ha besvarat till boksamtalet. Dock är det inte frågorna från hemläxan som är drivande under samtalet, men lärare C anser att elevernas förberedelse hjälper dem att känna sig redo och förberedda nog att våga berätta om sina reflektioner och tankar. Förberedelserna skapar trygghet, vilket är något som Burcar & Stridh (2012:11) skriver är av stor vikt för boksamtalet. Elevernas trygghet i situationen påverkar hur aktiva de är under boksamtalets diskussioner. Att

eleverna redan är bekanta med frågorna som kommer tas upp kan göra dem mer benägna att berätta sina åsikter och tankar. Tanken med lektionens upplägg, förklarar lärare C under intervjun, är att eleverna genom hemläxan hinner tänka igenom boken och vad de läst innan de kommer till boksamtalet. Hon anser att detta kommer fördjupa elevernas reflektioner och därmed även deras lärande.

Vid boksamtalet får eleverna diskutera sina svar som de skrivit på läxan och lyssna till sina klasskamraters svar. Genom att få lyssna till klasskamraternas svar och reflektioner hoppas läraren på att eleverna ska få en större läsglädje:

Eleverna får lyssna på varandra. Ibland ser man att det är vissa som inte har gjort läxan men då är de ändå delaktiga på något sätt. Att få lite referat från klasskamraterna och därmed kanske få lusten att läsa vidare och bli lite sugna på boken själva är viktigt. Det är nog samspelet och de gemensamma återblickarna och synpunkter på olika saker som är viktiga. (Lärare C)

Läraren låter eleverna berätta om sina tankar om och upplevelser av boken i den ordning de sitter. Eleverna får under boksamtalet gå igenom de olika frågorna i häftet som de har besvarat sedan innan. Här får de berätta vad de kommer ihåg bäst från boken för att sedan återberätta detta. Läraren ställer frågor som hjälper eleverna att ordna upp berättandet för att alla ska kunna följa med och förstå. Läraren tycker det är viktigt att alla får tala någon gång under samtalet för att de ska kunna ta del av allas tankar:

Jag försöker göra så att vi går ett varv så att alla får säga någonting precis som vi gjorde idag. Annars brukar eleverna få räcka upp handen och då har jag aldrig varit med om att någon elev aldrig har räckt upp handen. Jag brukar fördela jämnt så att alla elever får svara någon gång. (Lärare C)

I flera studier (Persson & Svensson 2010:22; Larsson 2007:20; Burcar & Stridh 2012:13) framkommer det att lärare tycker det är av vikt att alla elever får komma till tals under boksamtalet och får chansen att diskutera sina åsikter. Lärare C berättar också att hennes metod för att låta alla elever svara en gång inte alltid används. Men då kan det vara svårt att få alla elever att vilja svara på frågorna som ställs:

Det är klart att det blir ett bekymmer om det alltid är någon som inte räcker upp handen men då får man ju kanske ge någon lättare fråga till den personen så att även dem som inte kan så mycket även får svara. (Lärare C)

Genom att anpassa frågorna som ställs under boksamtalet kan lärare C inkludera alla elever och låta alla svara på någon fråga under dessa lektioner.

Under lektionen fortsätter sedan eleverna sedan med att berätta vilken karaktär i boken som de skulle vilja vara. Eleverna ger här många olika exempel på karaktärer

som de skulle vilja vara. När läraren här frågar varför eleverna har valt just den karaktären drar alla paralleller mellan sig själva och karaktären, och de väljer en karaktär som de tycker liknar dem själva. Vissa elever vill vara en speciell karaktär för att den är snäll, en annan elev vill vara en annan karaktär för att hen är duktig på fotboll, arbetar i verkstad eller är rolig. Genom detta får eleverna en chans att reflektera över hur de är och hur de vill bli uppfattade. Eleverna får genom boksamtalet möjlighet att hitta den karaktär som de tycker påminner om dem själva och därmed prata med varandra om hur de själva är. Det ger läraren en insyn i hur eleven ser på sig själv och skapar även ett tillfälle för eleven att utveckla sina karaktärsdrag och sin självkänsla.

När detta är gjort får eleverna välja sitt eget stycke ur boken som de tyckte bäst om och läsa det högt inför de andra. Efter högläsningen diskuterar eleverna med hjälp av läraren vad som händer och varför det blir som det blir. Under läsningen diskuterar också eleverna tillsammans med läraren vad olika saker i texten betyder. På ett ställe i texten är ett ord skrivet med versaler och eleverna får här diskutera vad som menas med det. En av eleverna läser upp meningen och visar med rösten hur ordet ska uttryckas i läsningen. Läraren passar här på att även diskutera med eleverna vad ett utropstecken betyder eftersom att även detta var med i stycket som lästes upp. Här knyter läraren ihop boksamtalet och låter eleverna diskutera berättelsens frågetecken och kluriga delar för att få en ökad förståelse.

Eleverna har även i arbetsbladet ritat bilder till sitt favoritavsnitt i boken. Den här bilden får eleverna nu visa upp och berätta om för sina klasskamrater. Även här får eleverna ett tillfälle där de ska prata om sina tankar och hur de har sett på berättelsen. Chambers (2011:135) skriver om att en viktig del av läsningsutveckling är att reflektera och fantisera över vad som har blivit läst. Lärare C kombinerar detta i boksamtalet när hon låter eleverna visa sina bilder som de målat och diskutera dessa. Även Westlund (2009:104) skriver att det är bra för nya läsare att fantisera och måla sina inre bilder eftersom de kan ha svårt för detta innan läsförståelsen utvecklats.

Till sist låter läraren eleverna diskutera vilka lässtrategier från arbetsmaterialet *En läsande klass* som använts under boksamtalet. Eleverna kommer tillsammans fram till att man har använt sig av *cowboyen* och sammanfattat vad boken har handlat om. En elev påpekar också att de under boksamtalet har använt sig av *konstnären* eftersom att de under boksamtalet har fått föreställa sig inre bilder av berättelsen.

Lärare C förklarar att hon tänkt använda *En läsande klass* och dess texter för att öva på boksamtal med eleverna, men att hon upplever att tiden inte alltid räcker till:

Boksamtal som det här har jag ju varje vecka i samband med läsläxan. Fast då är det kanske två eller tre elever i varje grupp. Idag var de lite fler eftersom det var sista gången men annars är det bara två eller tre i varje grupp. Med samma bok och samma svårighetsgrad. Men jag kände att idag var det sista gången och då var det inte så viktigt att ha den fördelningen. (Lärare C)

Tanken är att vi skulle använda *En läsande klass* och läsa sagorna högt men det har inte blivit så mycket som det har tänkt. Men kanske två gånger i månaden har vi använt texterna på internet. (Lärare C)

Lärare C tycker att det inte finns tillräckligt med tid i undervisningen för att hon ska hinna med boksamtal så ofta som hon skulle vilja. Hon påpekar dock att hon försöker ge eleverna chans att lyssna till varandras läsning och låta dem diskutera sin läsläxa en gång i veckan.

Ibland kan hon använda sig av frågekort ur materialet *En läsande klass* som eleverna får dra och besvara:

Då får eleverna dra ett av korten och då kan det stå vilken person skulle du vilja ha varit i det här kapitlet eller vilken inre bild får du när du har läst det här. (Lärare C)

Med hjälp av frågorna på korten kan lärare C variera lektionen och låta eleverna få olika frågor på olika sätt vid olika lektionstillfällen. Frågorna passar in på alla berättelser och är ett tidsbesparande sätt för läraren att använda den reflekterande delen av boksamtalet i stressade skoldagar där tiden inte räcker till.

Lärare C beskriver att öppna frågor och ett positivt inlärningsklimat är viktiga faktorer vid boksamtal:

Jag tror på en blandning mellan att styra och använda de öppna frågorna. Försöka undvika varför också, men den kommer. (Lärare C)

Genom att styra samtalet känner läraren att hon har större kontroll och kan motverka att eleverna svävar iväg under samtalet. Annars skulle eleverna kunna uppfatta boksamtalet som oseriöst, vilket skulle motverka boksamtalets positiva effekter.

4.4 Analys av resultat

I det här avsnittet gör jag en sammanfattning av resultaten och en jämförelse mellan de olika lärarnas lektionsupplägg.

4.4.1 Hur lärarna använder sig av boksamtal

Alla lärarna är samstämmiga i att boksamtalet främjar elevernas språkutveckling och att det är viktigt att det inkluderas i undervisningen. Lärare A beskriver att högläsning kombinerat med boksamtal kan hjälpa eleverna att hitta glädjen i läsningen. Det blir en

positiv erfarenhet av böcker och läsning som kan bidra till att de får ett större intresse för litteratur. Precis som Chambers (2011:75) tycker lärare A att elever som börjar intressera sig för böcker har påbörjat sin läsinläring. Holmes & Tomphson (2013) visar i sin studie om högläsningens påverkan på elevers ökade intresse och positiva attityd mot läsning. Därför tycker lärare A att det är viktigt att hitta böcker som eleverna tycker är spännande. Hon påpekar också att det idag finns ett stort utbud av litteratur och att det därför är lättare att hitta något som passar alla. Lärare A kombinerar högläsning och boksamtal eftersom hon vill ha den positiva effekten att eleverna får ett ökat intresse för läsningen. Chambers (2011:215) skriver att fördelarna med högläsning i samband med boksamtal är att läraren kan säkerställa att alla elever får möjlighet att följa med i berättelsen och även bli färdiga med läsningen samtidigt. Lärare A kunde därmed säkerställa genom högläsningen att alla elever fick samma förutsättningar för deltagandet i boksamtalet.

Lärare B beskriver att hon ser boksamtalet som något avgörande för elevernas läsutveckling. Hon beskriver hur elever som har fått arbeta mycket med boksamtal visar en större förtrogenhet med berättelsers uppbyggnad. Högläsning kombinerat med boksamtal säger hon synliggör berättelsers uppbyggnad tydligare. Hon använder sig själv av en metod som kallas berättaransiktet för att synliggöra strukturen på ett roligt och tydligt sätt för eleverna. Det är ofta den delen av lektionen som eleverna tycker är roligast och då vågar även de tysta eleverna göra sina röster hörda.

Lärare C framhäver att syftet med boksamtalet är att eleverna ska få läslust och bli sugna på att läsa vidare i boken. Hon tycker även att samspelet under boksamtalet är viktigt. Därför inriktar hon sig på att alla elever ska få säga någonting under samtalet.

Alla de intervjuade lärarna tycker att det är viktigt att synliggöra eleverna under boksamtalet och låta dem säga sin mening. Genom att låta alla tala under boksamtalet övas eleverna i att respektera varandras åsikter, skriver Burcar & Stridh (2012:10). Eleverna får också öva sig på att framföra sina åsikter och även prata inför andra människor (2012:10). De observerade lärarna använder dock två olika metoder för att synliggöra eleverna och låta dem tala. Lärare A och lärare B försöker se till att alla elever får säga någonting under boksamtalet genom att eleverna får räkka upp handen när de vill säga något. Lärarna berättar att det då gäller att vara uppmärksam så att alla elever får säga någonting. Det finns alltid elever som vill prata mer, liksom som det finns elever som vill prata mindre under boksamtalen. Lärare A och B berättar båda att de anpassar frågorna som ställs till eleverna, och på det viset kommer alla elever kunna

få prata utan att känna sig bortgjorda eller få negativa erfarenheter av boksamtalet. Chambers (2011:175) påpekar att lärarna under boksamtal ska tänka på vilka frågor de ställer till eleverna och hur de reagerar på elevernas svar. Boksamtalet kan annars utvecklas till en lektion där eleverna gissar vad lärarens rätta svar på frågorna är snarare än att berätta sina egna tankar.

Lärare C använder sig av en annan teknik för att vara säker på att alla elever får prata under lektionen. När eleverna sitter i ring får de svara på frågorna som ställs i bestämd ordning. Lärare C har valt denna metod eftersom att hon tycker att det finns vissa elever som inte säger allt de kan eller inte får chansen att säga allt de kan eftersom att det finns andra elever som vill svara på mycket. Hon uppmuntrar eleverna med nickar och öppna frågor som eleverna får svara på. Ekelund (2007:24) skriver att det kan skapa en trygghet för eleverna under samtalet. Lärare C använder sig också av frågor som eleverna fått förbereda sig på innan för att eleverna ska känna sig självsäkra och våga berätta om sina tankar.

4.4.2 Vad är viktigt för lärarna i boksamtalet?

Lärare A beskriver att en viktig faktor i hennes boksamtal är att boken under läsningen ska vara intressant för eleverna att lyssna på. Eleverna ska känna positiva känslor inför boken. Det underlättar elevernas motivation under hela lektionen och gör att alla elever kan följa med i boksamtalet utan att någon blir orolig eller uttråkad. Lärare A frågar också eleverna om betydelsen av vissa svåra ord i berättelsen. Hon väljer dock bara ut vissa ord i texten, eftersom att hon inte vill förstöra flytet i högläsningen och därmed elevernas koncentration. Vid genomgången av de svåra orden får eleverna en ökad förståelse av ordens betydelse och förbättrar sin språkförmåga, skriver Edwards (2008:64). Lärare B tar upp elevernas fantasi och de inre bilderna av berättelsen som något viktigt. Hon menar att det hjälper eleverna att förstå händelseförloppet i berättelsen. Under lektionen använder hon en stor bild som hör till berättelsen hon läser för att alla elever ska få något att bygga sina inre bilder på. Även diskussioner om berättelsens uppbyggnad är något som hon alltid planerar för att ha med i slutet av lektionen. Hon använder här berättaransiktet och låter alla elever vara med i skapandet, vilket är lätt eftersom eleverna tycker att det är roligt. Lärare C tycker det är viktigt att ha ett någorlunda uppstyrt boksamtal som innehåller öppna frågor för att alla elever ska kunna svara.

Alla lärare hade uppfattningen att deras boksamtal gick bra. De tyckte att de hade lyckats behålla elevernas motivation under lektionen och att alla elever hade fått komma

till tals. Även jag som observatör kunde se att alla elever blev inkluderade i diskussionerna. Lärare A lyckades få med alla elever och hålla dem motiverade och intresserade hela lektionen. Det som hon uppfattade som mindre bra var att eleverna blev rastlösa, men i mitten av lektionen när eleverna började bli trötta gjorde hon ett avbrott och delade ut frukt för att de skulle kunna äta den under sista delen av boksamtalet. Lärare B beskriver att hon kände sig nöjd med att den stora bilden som eleverna fick titta på hjälpte dem att följa med i berättelsen. Hon tyckte också att det var positivt att eleverna var så aktiva under ritandet av berättaransiktet. Något som hon tyckte gick mindre bra med lektionen var att eleverna blev lite rastlösa; vissa av dem la sig ner på golvet under boksamtalet. Lärare B förtydligar att det inte måste vara negativt att eleverna lägger sig ner under samtalet, men hon påpekar att det kan bli svårare att se om alla elever följer med i samtalet. Lärare C ansåg att en negativ aspekt under boksamtalet var att eleverna blev rastlösa mot slutet. Hon tyckte dock att alla elever gjorde bra ifrån sig under boksamtalet och att diskussionerna flöt på bra. Hon var glad över att alla elever vågade säga vad de tyckte och tänkte om boken och att de även vågade berätta om personligare delar, som exempelvis vilken karaktär de tyckte att de liknade.

4.4.3 Vad skiljer lärarna åt?

Vid observationerna och intervjuerna var det flera moment som skiljde lärarnas lektioner åt. Alla de intervjuade lärarna berättar att de har boksamtal en gång i veckan. Lärare A och Lärare C säger att anledningen till detta är tidsbrist. Båda påpekar däremot att de försöker få till boksamtal vid varje läsläxa för att eleverna ska få reflektera och diskutera det de läst. Lärare B är specialpedagog i förskoleklassen och har därför bara ett lektionstillfälle per vecka där hon försöker hålla boksamtal med eleverna.

Alla tre lärarna som intervjuades och observerades under boksamtalen har olika lektionsupplägg och prioriteringar under boksamtalen. Lärare A och B har en större prioritering av högläsning i sina boksamtal med eleverna än vad lärare C har. Lärare C har istället valt att fokusera boksamtalen på diskussioner och den högläsning som sker är när eleverna läser sitt favoritstycke för varandra. Eleverna hade även sitt egna exemplar av läseboken, vilket Chambers (2011:215) skriver är en fördel vid boksamtal. Att eleverna kan ha sitt eget exemplar av berättelsen som diskuteras ger eleverna möjlighet att bläddra i boken och gå tillbaka i texten för att kunna motivera sina tankar.

Alla lärarna har olika sätt att dela upp och placera ut eleverna under boksamtalen. Lärare A har sina boksamtal i helklass med eleverna utspridda i klassrummet. Hennes

val grundar sig på att eleverna ska hålla sig lugna under hela lektionen. Lärare B delar upp eleverna till halvklass efter kunskapsnivå i svenska språket. Hon vill att alla barn ska förstå och kunna följa med utan att tappa tråden och bli oroliga under lektionen. Hon placerar dem i en liten ring på klassrummets matta där de får sitta nära varandra. Lärare C delar upp klassens elever i mindre grupper på fyra till fem elever och låter dem sedan sitta runt ett bord i ett grupprum under boksamtalet. Eleverna får diskutera sin läsebok med hjälp av frågorna som de svarat på hemma. Hon har innan delat in grupperna efter kunskapsnivå men har under den här lektionen valt att blanda grupperna.

Under observationerna av boksamtalen och de efterföljande intervjuerna hade alla lärare fokus på olika moment. Lärare A lägger störst fokus på läsglädje och elevernas utvecklade intresse för litteratur och läsning. Hon påpekar att det är elevernas intresse som kommer göra att de läser olika sorters litteratur även utanför skolan. Lärare B fokuserade på de olika lässtrategierna och berättelsens uppbyggnad. Fokus ligger här på att eleverna ska få en ökad kunskap om berättelsers uppbyggnad och händelseförlopp. Språkutveckling är också något som lärare B lägger fokus på under sin lektion och eleverna diskuterar många ord som kan vara svåra för dem att förstå. Här skiljer sig lärare B och lärare A åt. Lärare A vill inte lägga allt för stor del av boksamtalet på ordförståelse eftersom hon tycker att det tar för mycket av elevernas energi. För lärare B är det istället ett viktigt moment i boksamtalet. Språkutveckling sker genom att eleverna får lyssna på nya ord, skriver Burcar & Stridh (2012:11) och eleverna utvecklar sitt språk både genom att lyssna på språk och att diskutera svåra ords betydelse tillsammans. Lärare A och lärare B utvecklar därmed elevernas språkutveckling positivt under lektionen, men de gjorde det genom att fokusera på olika moment.

Lärare C hade fokus på elevernas reflektioner över vad de läst. Något som var unikt för just det här boksamtalet var att eleverna fick diskutera vilka karaktärer som de kände igen sig i och varför. De fick även berätta vilken karaktär de skulle vilja vara och berätta varför de skulle vilja vara just den personen. Det gav eleverna en chans att reflektera över vilka de själva är och vad som var utmärkande för just dem. Eleverna fick under lektionen även visa och beskriva sina egna inre bilder som de målat en bild av.

5 Diskussion

Resultatet i den här fallstudien kan inte generaliseras eftersom antalet lektioner som observerades var få och antalet lärare som intervjuades litet. De olika lärarna fokuserade på olika moment inom boksamtalet. Detta kan bero på hur lärare kommit i kontakt med metoden boksamtal (Chambers 2011:129). Boksamtal lärs bäst ut av dem som redan vet hur det görs, vilket också gör att olika moment kommer att prioriteras beroende på lärarnas förkunskaper (2011:29). Detta förklarar varför alla lärare som observerades i den här fallstudien hade olika tillvägagångssätt i genomförandet av boksamtalen. Om jag hade gjort fler observationer och intervjuer om boksamtal i fallstudien hade jag troligtvis fått se fler varianter på hur ett boksamtal kan läggas upp. Det hade kanske även varit andra moment inom boksamtalet som hade prioriterats under dessa lektioner eftersom alla lärare som intervjuades hade sina egna favoritmoment. Lärare A och Lärare B hade inte fått någon utbildning inom ämnet men nämnde Aidan Chambers (2011) som inspirationskälla. Lärare C hade fått gå en kurs inom ämnet som utgått från Barbro Westlunds (2009) bok om läsförståelse.

Observationerna gav en tydlig överblick av lektionerna och även kunskap om hur lärarna hade planerat sina lektioner. Intervjuerna blev ett betydande komplement till observationerna för att förstå lärarnas tankar och syften med lektionerna.

Fallstudiens resultat blev mer varierat än förväntat. Alla de intervjuade och observerade lärarna hade sin egen syn på vad boksamtal ska utveckla hos eleverna. Det är lätt att ha fördomar om boksamtal och tro att det inte gör någon nytta för elevernas läsinlärning eftersom de bara diskuterar. Den litteratur och forskning inom ämnet som nämns tidigare nämns är det dock tydligt att boksamtalet positivt påverkar elevernas läsinlärning. Enligt de intervjuade lärarna i studien skapar boksamtalet läsglädje och intresse för böcker hos eleverna. Det ger dem även en ökad förståelse för berättelsers struktur, kunskap om hur de ska analysera texter och en större ordförståelse.

De tre lärarna i studien hade olika sätt att lägga upp sina boksamtal, vilket gjorde att jag som observatör kunde se vilka moment som fick positiv respons av eleverna och som höll dem motiverade. Något jag observerade under boksamtalen var att eleverna behöll intresset och motivationen längre när läraren använde sig av flera moment i boksamtalet. Lärare A och Lärare B hade flest moment i sina lektioner och det påverkade elevernas koncentration och motivation positivt. Det syntes framförallt i hur aktiva eleverna var under lektionerna genom att diskutera och svara på frågor. Alla

lärarna lyckades under de observerade lektionerna använda sig av Chambers (2011:135) tre viktiga komponenter för ett boksamtal. Lärarna gjorde eleverna entusiastiska över berättelsen som skulle läsas, de tog upp frågetecken som uppkommit under läsningen och diskuterade även svåra ord. Den tredje delen var att de tog upp kopplingar och mönster i berättelsen.

Eleverna fick också använda flera sinnen under lektionerna. Under observation A fick eleverna titta på boken, prata om boken, lyssna till boken och även äta en frukt under boksamtalets slut när de började bli rastlösa. Observation A var även den lektion där eleverna upplevdes som mest motiverade. I observation B fick eleverna titta på bilden samtidigt som de lyssnade till berättelsen för att sedan diskutera dem. Under observation C fick eleverna titta och känna på boken; de fick diskutera boken och lyssna på sina klasskamrater när de läste högt.

Variationen under boksamtalen gjorde också att alla elever fick chansen att hitta sitt moment där de kunde göra bra ifrån sig. Studiens resultat visar att en boksamtal med varierat lektionsupplägg och många olika moment är mer givande för fler elever eftersom de får visa vad de kan. Det ger även eleverna en större möjlighet att kunna bidra med sina tankar och idéer, vilket i sin tur bidrar till ett lyckat boksamtal som gynnar alla elever i gruppen. Ett lyckat boksamtal är enligt studiens resultat ett lektionstillfälle där alla elever får komma till tals, eftersom lektionen är varierad med flera olika moment som gör att alla elever kan visa vad de kan och ger dem tillfälle att lyssna till och diskutera svåra ord för att utveckla sitt språk. Att lärarna använder flera olika tillvägagångssätt gör att allt fler elever kan hitta ett moment under lektionen som de känner sig säkrare på. Detta skapar en trygg miljö för eleverna där alla kan komma till tals och säga sina åsikter. Detta kommer i sin tur göra att även de tysta eleverna kommer våga göra sina röster hörda, skriver Burcar & Stridh (2012:10).

Som vidare forskning skulle det vara intressant att undersöka boksamtalet från elevernas perspektiv för att se vilken uppfattning de har av boksamtal och hur det påverkar deras läsintresse.

Referenser

- Blomqvist, Maria & Holm, Josefine (2010). *Perspektiv på läsning och högläsning i förskolan och skolan*. Linnéuniversitetet, Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap, PPI. [Uppsats i pedagogik.]
- Burcar, Monica & Stridh, Maria (2012). *Högläsning för barn i förskoleåldern – fyra pedagogers uppfattning om högläsningens betydelse för språkutvecklingen*. Linnéuniversitetet, [Uppsats i svenska.]
- Chambers, Aidan (2011). *Böcker inom och omkring oss*. X Publishing, Huddinge.
- Czarniawska, Barbara (2014). *Ute på fältet, inne vid skrivbordet*. Studentlitteratur, Lund.
- Dencombe, Martyn (2002). *Forskningens grundregler – samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Studentlitteratur, Lund.
- Dimenäs, Jörgen (2010). *Lärare till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Liber, Stockholm.
- Edwards, Agneta (2008). *Bilderbokens mångfald och möjligheter*. Natur & Kultur, Stockholm.
- Ekelund, Gabriella (2007). *Samtal kring berättelser – om barn och böcker*. Sveriges utbildningsradio (UR), Stockholm.
- Gustavsson, Bengt (2008). *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*. Studentlitteratur, Lund.
- Holmes, Kerry & Thompson, Judith (2013). Service Learning: Flooding Students with Vocabulary through Read Aloud. *A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*. Vol. 87, Issue 1, s 39–43.
- Larsson, Catharina (2007). *Sagoläsning – en studie om hur berättande och högläsning påverkar barns språk*. Växjö universitet, Institutionen för humaniora.
- Patel, R. Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur AB, Lund.
- Persson, Jenny & Svensson, Elina (2010). *Böcker är en skatt – en studie om språklig medvetenhet, högläsning och barnböcker i förskolans verksamhet*. Linnéuniversitetet, Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap. [Uppsats i pedagogik.]
- Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*.
- Stensmo, C (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare – en introduktion*.

Kunskapsföretaget, Uppsala.

Thurén, Torsten (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Liber, Malmö.

Westlund, Barbro (2009). *Att undervisa i läsförståelse – lässtrategier och studieteknik för de första skolåren*. Natur & Kultur, Stockholm.

Widmark, Martin. *En läsande klass*. <http://www.enlasandeklass.se> [20150811]

Bilaga A

Intervjuguide: Lärare A, Lärare B och Lärare C

- Hur tycker du att boksamtalet främjar eleverna?
- Hur gör du för att inkludera alla elever i boksamtalet?
- Vad tycker du är viktiga faktorer och frågor att inkludera i boksamtalet?
- Vad var bra med boksamtalet?
- Vad var dåligt med boksamtalet?
- Hur jobbar du med boksamtalet i skolan?
- Hur ofta har du boksamtal i undervisningen?
- Varför har du det just så många/få gånger?

Bilaga B

Observationsschema

- Hur har läraren planerat sin lektion?
- Läser läraren högt eller får eleverna läsa?
- Tar läraren upp svåra ord och deras betydelse vid boksamtalet och i så fall när under boksamtalet?
- Tar läraren upp berättelsens röda tråd och uppbyggnad?
- Tar läraren upp karaktärer och känslors betydelse i boksamtalet?
- Vad fokuserar läraren mest på under boksamtalet?

Bilaga C

Brev till vårdnadshavare

Hej! Jag heter Angelica och går just nu på Linnéuniversitetet där jag studerar till lärare. Jag skriver nu en uppsats om hur lärare använder sig av boksamtal i undervisningen. Jag kommer därför att komma till klassen och observera ett lektionstillfälle med boksamtal. I uppsatsen kommer alla medverkande att vara anonyma. Inga namn kommer att nämnas och det kommer inte heller att skrivas vilken skola observationen har blivit gjord.

- Ja, eleven får medverka i uppsatsen.
- Nej, eleven får inte medverka i uppsatsen.